

INKLYUZIV TA'LIMDA KLASTERLASHUVNING IJTIMOY INNOVATSIYASI

*Jizzax davlat pedagogika universiteti
maxsus pedagogika kafedrası
t.f.n dotsenti G'.S.Arifxodjayev*

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15233261>

Annotatsiya; Ushbu maqolada klasterlashuvning inklyuziv ta'limdagi ijtimoiy innovatsion jihatlarini, klasterlar orqali ta'lim tizimida qulaylik va teng imkoniyatlar yaratish, turli muassasalar va hamjamiyatlar o'rtasidagi sinergiya, shuningdek, nogironligi yoki ijtimoiy cheklovlari bo'lgan o'quvchilar uchun moslashtirilgan yechimlar ishlab chiqish mavzusi aks etadi.

Kalit so'zlar: Inkyuziv ta'lim, klaster, maktabgacha ta'lim tashkiloti, ixtisoslashtirilgan maktab-internati, ta'lim tizimi, korreksiya, integratsiya

Mamalakatimizda alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar ta'lim tizimiga berilayotgan e'tibor ta'lim tizimida tenglikni, imkoniyati cheklangan bolalar uchun moslashtirilgan sifatli ta'lim tizimini joriy qilishni ko'zda tutadi, jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" qonunida Inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda barcha ta'lim oluvchilar uchun ta'lim tashkilotlarida ta'lim olishga bo'lgan teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan. Jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalar (shaxslar) uchun ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim tashkil etilishi ham belgilab qo'yilgan.

Ta'lim klasterlari maktablar, universitetlar, davlat idoralari, notijorat tashkilotlar va biznes kabi bir nechta manfaatdor tomonlarni birlashtirgan holda, umumiy muammolarni hal etish va hamkorlik qilishga, shuningdek, innovatsiya va bilim almashishni rag'batlantirishga qaratilgan. Bu esa ta'lim tizimini takomillashtirishning samarali usuli hisoblanadi. Ta'lim klasterlarining asosiy afzalliklaridan biri resurslar va tajribalarni birlashtirishidir. Birgalikda ishlash orqali muassasalar, shu bilan birga, boshqa tashkilotlar ham takomillashtirilgan o'quv dasturlari, o'qitish metodikasi hamda o'quv materiallarini ishlab chiqishda o'zlarining jamoaviy kuch va imkoniyatlaridan foydalanishlari mumkin. Bu talabalar uchun yanada samarali va qiziqarli ta'lim jarayonini vujudga keltiradi.

Ta'lim klasteri tizimi — ta'lim natijalari va talabalarning imkoniyatlarini yaxshilash uchun hamkorlik qiluvchi, resurslar almashuvini amalga oshiradigan ta'lim muassasalari va tashkilotlar tarmog'idir. Ushbu klasterlar ko'pincha mintaqaviy darajada ishlaydi va maktablar, kollejlari, universitetlar, kasb-hunar ta'limi markazlari, ilmiy-tadqiqot muassasalari va ta'limning boshqa manfaatdor tomonlarini qamrab olishi mumkin.

Pedagogik ta'lim klasteri sub'yektlari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin: barcha turdagi maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, oliy ta'lim muassasalari va pedagogik kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish muassasalari, pedagogik faoliyatga bevosita yoki bilvosita aloqador bo'lgan va uning rivojlanish tamoyillarini belgilaydigan ilmiy tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanuvchi ilmiy va ilmiy-metodik tuzilmalar, markazlar, ilmiy tadqiqot institutlari, pedagogik hamjamiyatlar, tashabbuskor jamoalar, jamoat birlashmalari, davlat va nodavlat tashkilotlari, xorijiy oliy ta'lim muassasalari va ilmiy tadqiqot markazlari, oila, mahalla va mahalliy hokimliklardan iborat bo'lishi mumkin.

Resurslarni optimallashtirish va ulashish; Klaster tizimi maktablarga qimmatbaho resurslarni (masalan, maxsus dasturlar, texnologiya, psixologlar yoki logopedlar) birgalikda sotib olish yoki ulashish imkoniyatini beradi. Masalan, klaster tarkibidagi maktablar birgalikda mobil rehabilitatsiya markazini tashkil qilishi yoki kutubxona, sport inshootlari kabi infratuzilmalardan birgalikda foydalanishi mumkin. Bu esa har bir maktabning alohida xarajatlarini kamaytiradi va inklyuziv yondashuvni moliyaviy jihatdan barqaror qiladi.

O'qituvchilar malakasini oshirish; Klasterlar doimiy kasbiy rivojlanish platformasi sifatida ishlaydi. Ular tarkibida o'tkaziladigan seminarlar, treninglar va master-klaslar orqali o'qituvchilar

inklyuziv ta'lim metodikalarini, individual yondashuv usullarini va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rganadilar. Masalan, klaster markazida tajribali mutaxassislar bolalar bilan ishlashning innovatsion usullarini namoyish qilishi yoki maxsus qo'llanmalar taqdim etishi mumkin.

Jamiyat va ota-onalar bilan hamkorlik; Inklyuziv ta'lim muvaffaqiyati jamiyatning faol ishtirokisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Klasterlar ota-onalar, nodavlat tashkilotlar va mahalliy hokimiyatni birlashtirib, ularni qarorlar qabul qilish jarayoniga jalb qiladi. Masalan, klaster tashabbusi bilan ota-onalar uchun inklyuziv ta'lim bo'yicha konsultatsiya markazlari ochilishi yoki ular bilan muntazam suhbatlar uyushtirilishi mumkin.

Moslashtirilgan ta'lim dasturlari; Klasterlar turli maktablarning o'quv dasturlarini sinxronlashtirishga yordam beradi. Bunda har bir bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'quv rejalari ishlab chiqiladi. Masalan, klaster tarkibida ishlaydigan mutaxassislar bolalarning rivojlanish darajasini baholab, ular uchun individual o'quv strategiyalarini taklif qilishi mumkin.

Turli Talablarga Moslashuvchanlik Klaster tizimi turli xususiyatdagi bolalar (masalan, nogironligi bo'lganlar, ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalar yoki istiqbolli iqtidorlilar) uchun moslashtirilgan yondashuvlarni ishlab chiqishga imkon beradi. Hududiy klasterlar orqali maxsus maktablar bilan umumta'lim maktablari o'rtasida o'quvchilarni almashish yoki qo'shma loyihalar tashkil etish mumkin.

Qiyinchiliklar va Yechimlar Klasterlarning samaradorligi ularning tashkiliy mustahkamligiga bog'liq. Ba'zi maktablar o'z mustaqilligini yo'qotishdan qo'rqishi mumkin, resurslarning notekis taqsimlanishi muammo bo'lishi mumkin. Buning oldini olish uchun klaster rahbariyati shaffof va demokratik tamoyillar asosida ishlashi kerak. Shuningdek, davlat tomonidan klasterlarni moliyalashtirish va qonuniy jihatdan qo'llab-quvvatlash muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi Toshkent. "Yuridik adabiyotlar publish". 2023
2. Shohbozbek E. Renewal Of The Social Sphere And Stable Society System In The Process Of Reforms //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 09. – C. 16-20.
3. Baxromova G. D. Q. Eshitishida muammolari bo'lgan o'quvchilarga o'nli kasrlarni o'qitish texnologiyasi //Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 5. – C. 772-777.
4. Shohbozbek E. Renewal Of The Social Sphere And Stable Society System In The Process Of Reforms //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 09. – C. 16-20..
5. Alimova G. K., Kudratova A. I. Inklyuziv Ta'limga Qamrab Olingan Alohida Ta'lim Ehtiyoji Bo 'Lgan O 'Quvchilar Va Ularning Psixologik Xususiyatlari //Fan, Ta'lim Va Amaliyotning Integrasiyasi. – 2023. – C. 675-682.
6. Ergashbayev, S. (2025). Yoshlarning Ma'naviyat Dunyoqarashini Rivojlantirishda Uzluksiz Ta'lim Jarayonlarining O'rni (Rivojlangan Davlatlar Tajribasi Misolida). Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal, 2(2), 3–9.
7. Hamrakulova M. J. Yangi O 'zbekistonda Inklyuziv Ta'lim Rivoji, Muammo Va Istiqbollari //Научный Импульс. – 2024. – T. 3. – №. 28. – C. 313-316.
8. Muradov R. M. - "Pedagogik yondashuvlar va maktab faoliyati".
9. Akhmedov F. I. - "Ta'lim tizimining muammolari va istiqbollari".
10. Viktorova L. P. - "Gospital pedagogika: Kasal bolalarga uzluksiz ta'lim va tarbiya berish".